

Оскільки $E_D^P = 2,05 > 1$, попит на комп'ютери еластичний.

При ціні 3500 грн витрати споживачів на придбання 150 шт. комп'ютерів дорівнювали $3500 \cdot 150 = 525\ 000$ грн; при ціні 4700 грн — $4700 \cdot 80 = 376\ 000$ грн.

Витрати споживачів на придбання комп'ютерів знизилися на $525\ 000 - 376\ 000 = 149\ 000$ грн. Застосовуючи індекси, можна сказати, що витрати знизилися в $I_{\text{витрат}} = \frac{376\ 000}{525\ 000} = 0,72$ разу, або на $(1 - 0,72) \times 100\ \% = 28\ \%$.

❖ Гроші

Гроші — один із найвизначніших виходів людської думки. Гроші породила торгівля. Причиною їх виникнення є суспільний поділ праці й подальший розвиток спеціалізації. Потреба обмінюватися продуктами своєї праці висунула перед товаровиробниками економічну задачу: у яких співвідношеннях можна обміняти одні товари на інші; як домогтися того, щоб двом сторонам, що обмінюються, були потрібні саме ті товари, що вони можуть запропонувати один одному, та ще у певних кількостях. Простий первісний обмін був випадковим і одиничним, тому нагальною потребою стало виділення з усього товар-

ного світу загальноновизнаного еквівалента, за допомогою якого можна було б виміряти вартість усіх інших товарів. Роль грошей стали виконувати найбільш ходові продукти: сіль, бавовняні тканини, мідні браслети, коні, мушлі, сушена риба, хутро. Однак торгівля, що розвивалася, не могла брати до уваги різні місцеві еквіваленти. Людство довго шукало універсальний грошовий товар — ним стали дорогоцінні метали: срібло і золото. Ці метали мають ряд характерних властивостей: 1) однорідність; 2) високий рівень збереження; 3) подільність; 4) портативність; 5) помірна обмеженість; 6) висока вартість.

Перші монети з'явилися в Стародавній Греції ще в VIII—VII ст. до н. е. У Римі чеканити гроші почали при храмі Юнони-Монети, звідси й пішла назва «монета». Паперові гроші були випущені в Стародавньому Китаї в IX ст. Широкий випуск паперових грошей почався в 1690 р. у США в штаті Массачусетс. У Європі американський досвід перейняла Франція в 1716 р. Отже, історично гроші виникли як особливий товар, що виконує роль еквівалента, тобто вимірювача вартості всіх товарів.

Економічна сутність і роль грошей виявляються в їхніх функціях. Гроші виконують функції: міра вартості; засіб обігу;

засіб заощадження (нагромадження); засіб платежу; світові гроші.

- 1) *Міра вартості*: гроші вимірюють вартість усіх товарів. Як метром вимірюють довжину, а кілограмом — масу, так грошіма вимірюють витрати на виробництво товару. Вартість товару, виражена в грошах, — його ціна. Для виконання даної функції реальні гроші не потрібні.
- 2) *Засіб обігу*. Гроші замінили бартер — спосіб торгівлі, що ґрунтується на прямому обміні одних товарів чи послуг на інші. Гроші стали посередниками в цьому обміні, значно прискорюючи його. Саме ця функція уможливила заміну повноцінних грошей паперовими.
- 3) *Засіб заощадження (нагромадження)*. Гроші можуть використовуватись як «законсервоване споживання». Оскільки вони довго не втрачають своїх властивостей, їх зберігають із метою придбання товарів чи послуг у майбутньому. Однак нагромадження грошей може призвести до втрат: а) втрачається можливість одержання доходу в поточному періоді (дохід можна було б одержати, вклавши гроші у виробництво); б) відбувається знецінювання грошей унаслідок росту цін. Коли вибирають, у якій формі робити заощадження (гроші, нерухомість,

коштовності, твори мистецтва), враховують ліквідність. *Ліквідність* — ступінь легкості, з якою якийсь майно може бути перетворене на готівку.

- 4) *Засіб платежу*. Гроші виступають як міра відкладених платежів у сфері кредитних угод. Тобто гроші обслуговують різноманітні боргові зобов'язання між суб'єктами економічних відносин. Прикладами цієї функції може бути сплата податків, відсотків за кредит, видача заробітної платні.
- 5) *Світові гроші*: обслуговують обіг товарів і послуг на світовому ринку у сфері міжнародних розрахунків.

Існують дві основні форми грошей: *готівка* та *безготівкові*.

Емісія грошей — це додатковий випуск в обіг грошових знаків. Безготівкові кошти — форма грошових платежів, за якої фізичної передачі грошових знаків не відбувається (чекові внески, безчекові ощадні рахунки, депозитні сертифікати).

«*Електронні гроші*» — різновид депозитів, використання яких засноване на електронній техніці. При цьому можливі переведення грошей із рахунка на рахунок, нарахування відсотків, розрахунки по торгових операціях без участі готівки, за допомогою електронних сигналів.

Для розрахунку кількості грошей в обігу використовують формулу, запропоновану американським економістом І. Фішером:

$$M \cdot V = P \cdot Q,$$

- ♦ де M — грошова маса; V — швидкість обігу грошової одиниці; P — середній рівень цін; Q — кількість вироблених товарів і послуг.

Грошей в країні має бути стільки, щоб усі торгові операції могли здійснюватися стабільно за цінами, що склалися. Грошова маса і необхідність емісії грошей залежать від швидкості їх обігу. Якщо економіка країни розвивається стабільно, то швидкість обігу грошей близька до постійної величини.

❖ Доходи. Витрати. Прибуток

Залежно від суб'єкта, що одержує дохід, доходи поділяються на *приватносімейні* (доходи приватних осіб чи родин); *доходи фірм* (приватних підприємств, товариств, акціонерних підприємств); *доходи місцевих органів влади і держави*.

Виконуючи свої функції, підприємець повинен забезпечити одержання доходу.

Загальний (сукупний, валовий) дохід (виторг) — це сума грошей, яку одержала фірма від реалізації продукції за певний проміжок часу:

$$TR = P \cdot Q,$$